

RIIGIKOGU

IV koosseis.

III istungjärk.

41. koosolek.

26. märtsil 1930.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine.
2. Komisjonide täiendavad valimised.
3. Eesti Vabariigi kulude ja tulude eelarve 1930./1931. aastaks — III lugemisel.
4. Järgmise koosoleku määramine.
5. Sooviavaldused Eesti Vabariigi 1930./1931. aasta kulude ja tulude eelarve juurde.

Koosoleku avab Esimees K. Einbund kell 18.08 min.

Sekretäri kohal sekretär A. Schulbach.

1. Päevakorra täiendamine.

M. Martinson'i (põl) ettepanekul täiendatakse päevakorda 1. punktiga — komisjonide täiendavad valimised.

2. Komisjonide täiendavad valimised.

Valitakse:

maakomisjoni J. Holberg'i asemele J. Teetsov (põl).

3. Eesti Vabariigi kulude ja tulude eelarve 1930./1931. aastaks — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu aruandja A. Anderkopp.

Juhataja: Samuti kui II lugemisel jätan ära ka III lugemisel eelarve-osade teksti ettekandmise.

(Pealkiri.)

A. Oinas (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Riigi eelarve-eelnõu kohta on meie rühm oma seisukohad avaldanud juba eelnõu I lugemisel. Need seisukohad jäävad täiel määral püsima.

Kui eelmine valitsus esitas Riigikogule riigi eelarve-eelnõu, siis juhtis opositsioon tähelepanu sellele, et see olevat enneolematu suur. Järgnevatel Riigikogu valimistel kasutati seda „suuruse“ argumenti väga ohtrasti. Nüüd on need rühmad valitsuses, kes Rei valitsuse ajal olid opositsioonis. Pean tarvilikuks nüüd konstateerida seda tõsiasja, et praegu arutamiselolev eelarve-eelnõu ei ole vähem, vaid sisuliselt suurem, kui praegu täitmiselolev eelarve, nimelt kui jätame kõrvale raudteede ehitamise kulud.

Rahaasjanduse komisjon on teinud riigi eelarve-eelnõus tunduvalt muudatusi ja parandusi. Komisjon on teinud suure ja tänuväärt töö riigi eelarve-eelnõu juures. Nii suures ulatuses ei mäleta ma riigi eelarve-eelnõu muudetud olema kui käesoleval aastal.

Suuremaks muudatuseks on see, et sissetulekud bensini ja jõuvankrite maksumust ei jää enam riigikassasse, nagu see oleks järgnenud valitsuse poolt esitatud riigi eelarve-eelnõust, vaid silmas pidades vastava alamkomisjoni poolt avaldatud seisukohta on ka valitsus pidanud tunnustama, et neid summasid tuleb anda sinna, kuhu nad seadusega määratud, nimelt omavalitsustele maanteede ja tänavate kordaseadmiseks.

Ma ei hakka teiste paranduste juures siinkohal pikemalt peatama. Neist andis ülevaate üldaruandja härra Anderkopp. Märgin ära vaid asjaolu, et kuna üks osa meie rühma tegelasilt esitatud parandusi rahaasjanduse komisjoni poolt vastu võeti, lükati rida teisi meie rühma tegelaste parandusi tagasi, parandusi just kärpimise, riigi kulude vähendamise alal, milliste paranduste vastuvõtmine, silmas pidades eeltulevat rasket majanduseaastat, eriti soovitatav oleks olnud. Neid parandusi on meie rühma tegelased korranud osalt ka Riigikogus II lugemisel, kuid ka siin on need tagasi lükatud. Sellest julgeme meie teha järelduse, nagu varem oleme pidanud tegema, et Riigikogu parempoolse enamuse jutud kokkuhoiust ei tähenda veel tegusid kokkuhoiu suunas.

Kokkuhoiu vahel, mida meie pooldame ja enestele ülesandeks seame, ja selle kokkuhoiu vahel, mida silmas pidanud tegelikult Vabariigi Valitsus ja ka Riigikogu enamus, on sisuliselt suur vahe.

Viimasel ajal on üldse palju räägitud kokkuhoiust, kuid meie peaksime kõik juba nii targad olema, et meie ei võta seda kokkuhoiu juttu puhta kullana, vaid et meie igakord küsime, missuguseid kulusid riigi eelarves soovitakse siis just kokku hoida. Kui mitte enam üldiste lausetega, vaid tegeliku kavaga välja tullakse, siis selguvad kohe suured lahkuminekud.

Milline on siis üksikute rühmade ja poliitiliste tegelaste arusaamine kokkuhoiust? Meie rühm on oma seisukoha avaldanud. Meie mõistame kokkuhoiu all riigiasutuste ülalpidamise kulude ja teiste ebaproduktiivsete kulude vähendamist.

Edasi leiame meie, et ka riigikaitse ja välisesinduse kulud ei tohiks olla sellisteks, milliseid kokkukohiu seisukohalt ei tohiks käsitlemisele võtta. Eriti Välisministeeriumiga oleme seniajani ümber käinud otsekui kristallvaasiga, mida ei ole juletud valjemalt puudutada, mida on õrnalt kantud, kartes, et see puutumine liiga väheoskuslik on, ja et vaas võib viga saada. Kuid kui lähemalt vaatleme välisesinduste võrku ja Välisministeeriumi organisatsiooni, siis peame tunnustama, et see ei olegi mingi kummaline kristallvaas, vaid lihtsast klaasist nõu, millel pealegi mõrad sees. (J. Soots, põl: Aga katki võib ikka minna.)

Välisesinduse võrgu korraldamise küsimus oli rahaasjanduse komisjoni esimeses alamkomisjonis pikemalt kõne all, ja seal toonitati peaaegu üksmeelselt, et välisesinduse võrk tuleb kokkukohiu seisukohalt ümberkorraldamisele võtta. Sellekohase sooviavalduse esitasin mina rahaasjanduse komisjonile, kuid viimane lükkas selle väikese häälteenamusega tagasi, arvesse võttes Vabariigi Valitsuse lubamist välisesinduste korraldamise eriseaduse peatse esitamise kohta. Meie tahame näha, et see seadus tõesti peatselt Riigikogule esitataks, ja et sellega meie välisesindust paremini ja odavamalt piütaks korraldada.

Mis puutub riigikaitse küsimusse, siis ei ole juletud Riigikogu enamuse poolt ka selle küsimuse juurde minna tarviliku kindlusega kokkukohiu saavutamiseks. Ma pean seepärast tarvilikuks rõhutada meie rühma seisukohta, et ka riigikaitse on ala, mille kulud peame kokkukohiu saavutamiseks revideerimisele võtma.

Meile on räägitud palju tulumaksu raskusest, on tähendatud, et tulumaks olevat meil kõrgem kui kõigil meie naabritel, kuid üksi riigikaitsele antakse meil ligemale seitse korda niipalju, kui tulumaks aastas kodanikkudelt raha kokku toob. Ligemale seitse korda niipalju. See peaks ometi küllalt selgeks ja piltlikuks mõõdupuuks olema selleks, et praegused riigikaitse kulud meie rahva kandejõule liiga suured tahavad olla. (Kaitseminister O. Köster: Mujal on riigikaitse kulud veel suuremad kui meil.) Ma võiksin võrdlevaid andmeid tuua netto-eelarve seisukohalt, millistest näeksime, et see nii ei ole. Kui võtame meie naabri Läti, siis, kui meie Läti riigi eelarves kokku arvame hariduse- ja sotsiaalministeeriumi kulud, annavad need suurema summa, kui Läti riik annab riigikaitsele. Meil tuleb aga ligikaudu 300 miljonit senti väikesem summa. (Kaitseminister O. Köster: Härra Oinas, Läti riik annab tänava eelarves ligi miljardi rohkem kui meie riigi-

kaitsele.) Absoluutselt annab Läti enam riigikaitsele kui meie, see on ju arusaadav, sest Läti riigi rahvaarv on umbes 50% suurem kui Eesti rahvaarv. (Kaitseminister O. Köstri vahelhüüe.) Jah, selles on kurbloolus, et meie riik on rahva kandejõu poolest liiga väike ja nõrk. Liiga nõrk selleks, et Lääne-Euroopa eeskujudele võrdne olla. (Kaitseminister O. Köster: Aga peab selleks küllalt tugev olema.)

Rääkides riigikaitse aparaadist ei saa vaikides mööda minna kaitseleidu korraldusest. Ka seal võiks minu arusaamise järgi teatavat kokkukohiu saavutada. Vaidlesin selle vastu, kui läinud aastal kaitseleidu kulused suurendati. Olen ka praegu arvamisel, et ka kaitseleidu eelarve tuleb võtta kulude vähendamiseks revideerimisele.

Mis puutub kuludesse hariduseks, hooldekandeks ja majanduseelu ülesehitamiseks, siis peaks see olema otsekui „reguleerivaks paragrahviks“ riigi eelarves selles mõttes, et kokkukohiu mujalt peaksime sinna kandma, et sel alal kodanikudele võimalikult vastu tulla. Selle reguleeriva paragrahvi nimeks paneksin: „Kulud rahva majandusliku, kultuurilise ja sotsiaalse olukorra tõstmiseks.“ Kokkukohiu, mis mujalt saame, peaksime sellele reguleerivale paragrahvile kandma. Kuid meil teotsetakse hoopis vastupidises suunas. Kokkukohiu terav nuga on lõiganud ja on lõikamas kulused eriti just selle reguleeriva paragrahvi alal, sest seal on kergem lõigata, need kulud on kättesaadavamad. Nii näeme, et nii mõnigi kultuuriline toetus on lausa ülekohtuselt kannatanud.

Riigi eelarves on õpetajate palkadeks määratud 10% vähem, kui õpetajate palgaseadus seda ette näeb. Kui tahetakse ühe aastaga 10% ulatuses õpetajate palgasummat koondada, seda praegu, millal 6-klassiline algkool väljahitamisel, siis on see küsimus, mida minu arusaamise järgi ei tohiks nii kerge käega otsustada, et rahvahariduse huvid selle all ei kannataks.

Eelarve II lugemise läbirääkimisi parlamendis kasutab harilikult valitsus selleks, et oma üksikasjalikke kavatsusi parlamendile teatavaks teha. Meie nägime aga eelarve II lugemisel täielikku vaikimist valitsuselt. Üksikud ministrid esinesid küll, kuid mingisuguseid kavatsusi neilt meie ei kuulnud peale poleemika. (Paremalt poolt: Ega ennegi pole esinud.)

Mispärast ma räägin sellest? — Seepärast, et praegune valitsus astus ametsisse, ilma et tal oleks olnud üksikasja-

likku kava — öeldi, see kava tulevat. Meie ootame seda kava.

Käesolevas eelarve-eelnõus on rida lahtisi küsimusi, milliste kohta õigustatud oleme valitsuselt seletusi küsima. Kui nüüd vaigitakse, siis on see andeksandmata. Kui Riigivanem härra Strandman'il ei läinud korda alguses valitsuse tegevuse kava esitada, siis oli see rkl. Ast'i seletusel arusaadav, sest see oli „hädamandumise, kabuhirmu valitsus“. Kui selline valitsus kujundatakse, siis ei saa muidugi nõuda, et tema töökava oleks põhjalikult välja töötatud. Nüüd aga on hädamandumisest tükk aega juba möödas, nüüd oleks valitsusel viimne aeg olema lähemate kavadega esineda.

Ma rääkisin juba sellest, et õpetajate palku on 10% ulatuses vähendatud riigi eelarves. Kuid meie ei ole kuulnud hariduseministrilt seletust selle kohta, misugune on valitsuse kava alghariduse korraldamise alal. (O. Gustavson, stp: Kust minister seda teab!) Ma küisin seda härra ministrilt rahaasjanduse komisjonis eelarve-eelnõu II lugemisel. Härra minister lubas küsimisele vastata, kuid minu surelikud kõrvad ei ole seda vastust kuulnud. (O. Gustavson, stp: Viljandi poole oleks pidanud pöörduma. — M. Laarman, põl: Vast kuulata suuremate kõrvadega.) Minul neid ei ole, olgu vast siis, kui härra Järve neid laenab. Nimelt härra Järve lubas meid, sotsialiste, õnnistada taevariigiga. Seni ei ole meie seda õnnistust saanud. (Keskel: Küllap saate veel!) Paraku ei ole meie siia maani kuulnud sellekohast kava härra Hariduse- ja sotsiaalministrilt, kuidas nimelt härra Hariduse- ja sotsiaalminister kavatseb neist suurtest raskustest üle saada, milliseid tekitanud ministri enese poolt kokkuseatud eelarve. (Minister J. Hüneron: Lugege „Rahva Sõna“, seal on kõik sees.)

Edasi on meil üks teine väga suur reform teoksil, see on maksude reform. Sellest on palju räägitud ja palju kirjutatud. Ühes asjas peaks praeguse Majanduseministeeriumi sammu õigeks pidama, ja nimelt selles, et tema ei pea võimalikuks esitada üksikuid maksuseadusi Riigikogule, kui pole kokku seatud üldist kava. (O. Gustavson, stp: On juba esitatud.) Jah, ka neid üksikuid vääratusi peaks vähem tehtama.

Mõned eelmised valitsused on selles suhtes talitanud teisiti. Näiteks Tõnisson'i valitsuse poolt esitati tulumaksu muutmise seaduse eelnõu. Selle nimeks oleks õieti võinud olla tulumaksu lammutamise seaduse eelnõu. Selle seaduseelnõu vastuvõtmisel oleks pool tulumaksu ära langenud. Kodanikkudel oleks, tõsi,

ju kergem olnud, kuid kas see meie riigile üle jõu poleks käinud, kas ei oleks tulnud selle asemele mõnesuguseid teisi makse, nimelt kaudseid, kõrgemale kruvida. Meie rühm seadis juba sel ajal üles nõudmise, et niisuguste üksikute kitsaste, kuid sügavale lõikavate reformidega ei tohitaks Riigikogu ette tulla, kui puudub üldine plaan. Ei ole õige maksuasjandust hakata ainult mõnes osas põhjalikult ümber ehitama, kuna teised osad jääksid endiselt vana moodi. Mulle tuletab selline ümberehitus meelde maja, mida nägin ühes Vene provintsilinnas. Peremees oli majale väga moodsa, ütleme vastavalt „Euroopa keskmisele tasapinnale“ rõdu ehitanud, fassaadi üle maalitud, aga maja tagumine külg oli kokku varisemas. Meie ei tohi selle peremehe eeskujul maksuasjandusest uuendada ainult mõnda üksikut osa, et mõnda ringkonda rahuldada, nii et see vastaks „Euroopa keskmisele tasapinnale“, vaid meie peame kogu maksuasjanduse võtma ümbertöötamisele, peame eeskätt ülekohtuse, Peetri ajast pärit oleva isikumaksu likvideerima. Kuid meie ei tea kahjuks midagi sellest, milline on Majanduseministri maksureformi sisu. Teame ainult, et asja uuritakse, selgitatakse. Härra Majanduseminister on isiklikult päeva paar Viinis olnud. Kuid Viini linna „Breitner'i“ maksupolitika on küll hea, aga Austria riigivalitsuse maksupolitika ei peaks küll olema meile mustriks. Kuid „Breitner'i“ maksupolitika, see juba Eesti riiki ei ulata.

Meie oleksime heameelega kuulnud siit kõnetoolilt Majanduseministrilt lähemaid väljavaateid maksureformi sisu kohta, kuid sellest ei ole meie poolt sõnagi kuulnud.

Aruandja härra Anderkopp seletas mõndagi õiget isikumaksu suhtes, kuid jättis selle ütle mata, et maksureformis peaks isikumaksu kaotamine seisma esiplaanil, sest see on kõige ülekohtusem maks, mis meil olemas. (Aruandja A. Anderkopp: Ma ei saa komisjoni nimel seda öelda, kuigi ma isiklikult teisel arvamisel olen, ma olen komisjoni aruandja.)

Paraku, meil ei ole väljakujunenud traditsiooni, kuidas peaks komisjon aruandja eelarve kohta seletusi andma. Minul ei olnud selge, kus lõpevad komisjoni aruandja ja kus algavad härra Anderkopp'i seletused. Komisjonis oli, tõsi, isikumaks mööda minnes kõne all, kuid need vaated, mis Riigikogus härra Anderkopp ette kandis, olid enam ta isiklikud vaated, sest komisjon ei võtnud isikumaksu suhtes seisukohta. Kuivõrt on isikumaks ülekohtune, selle kohta paar näidet.

Küllastasin hiljuti Särevevere riigimõisa töölisi. Tööline saab seal 9.000 senti raha-

palka aastas. Sellest 9.000-dest sendist peab ta kirikule maksma 300 senti, sest töölistel on ekslik arvamine, et neid muidu ei maeta, kui nad kirikule seda maksu ei tasu. (O. Gustavson, stp: Ei maeta ka.) Võibolla, aga see ei peaks nii olema. Perekond — naine ja mees — peab maksma isikumaksu 1.800 senti suuruses, juurde arvatud kirikumaks, jääb tal 9.000 sendist järele ainult 6.900 senti selleks, et oma perekonda riietada, jalanõusid muretseda, lapsi koolitada, üldse elada. Peaks olema ometi selge, et selline maks on lausa ülekohtune. Aga 1.200 senti igalt meesinimeselt ja 600 senti igalt naisinimeselt isikumaksu ei ole kõrgeim isikumaks, paraku on olemas üksikutes valdades veel kõrgemad isikumaksud. Härra Anderkopp rääkis isikumaksust, mis ulatub 3.500 sendini.

Üheks põlevamaks päevaküsimuseks on põllumajanduse kriisi küsimus. Meie ootasime, et härra Põllutööminister oleks esinenud ülevaatega sellest kriisist ja oleks tutvustanud Riigikogu oma kavade, kuid ka selles asjas valitses täielik vaikimine. Vaikimine oli ka põllumeeste kogude rühma pinkidel, vaikimine pärast tormi, mis leidis aset rahaasjanduse komisjonis, kus põllumeeste rühma tuntud tegelane avaldas arvamist, et meil ei olevatki praegu Põllutööministrit. Oma mõt-teavalduse tõenduseks, et keegi ei tarvitses selle juures kahelda, pörutas isegi rusikaga lauale. Vahepeal on Põllutööminister, kes meil siiski ikkagi olemas, esitanud valitsusele teravilja- ja lihatollide sisseseadmise eelnõu. Vististi on see olnud selleks rahustavaks palsamiks, mis on nii seda põllumeeste kogude rühma liiget, kes rahaasjanduse komisjonis Põllutööministrit salgas, kui ka kogu põllumeeste kogude rühma rahuldanud, vähemalt esialgu. Kuid minu arusaamise järgi on põllumajanduse kriisi ulatus palju suurem, et seda võiks rahustada nende seadustega, millised esitanud Põllutööminister Vabariigi Valitsusele.

Meie arusaamise järgi need seadused toovad uusi raskusi meie majanduseelule, uusi raskusi eriti töötavaile hulkadele. Nende seaduste aktsepteerimisest meie rühma poolt ei saa olla juttugi.

Mina ei taha siinkohal nende seaduseelnõude juures pikemalt peatuda, sest nad ei ole veel ulatunud Riigikogusse. Kurjad keeled räägivad, nad ei ulatu üldse Riigikogusse. (A. Tupits, põl: Saksa sotsialistid on teistsugusel arvamisel!) Meie näeksime seda heameelega, et need seaduseelnõud Riigikokku ei ulatuks, sest kõigile neile raskustele lisaks, mis meie kodanik peab kandma, tuleksid juurde uued raskused, nimelt et leib läheb

kallimaks, peale selle liha, rasv, herned, tangud ja margariin.

Rkl. härra Tupits hüüdis vahele, et Saksa sotsialistid olevat teisel arvamisel. Ei, Saksa sotsialistid ei ole teistsugusel arvamisel, vaid samal arvamisel kui meiegi. On küll tõsiasi, et praegune Saksa valitsus, millest ka sotsialistid osa võtavad, on esitanud Saksa parlamendile seaduseelnõusid põllumajanduse kaitseks. Kuid see on seletatav seega, et Saksa sotsialistid on samuti vähemuses parlamendis ja valitsuses, nagu Rei valitsuse ajal sotsialistid vähemuses olid III Riigikogus ja valitsuses. (A. Tupits, põl: Tegelikult on poolt.) Ei ole tegelikult poolt, vaid püüavad, olles koalitsioonis, oma mõju selleks maksma panna, et „roheline frondi“ pealetungi tagajärjed ja halbused oleksid väikesemad. (V a h e l h ü ü e.) Saksa sotsialistid kasutavad oma mõju selleks, et põllumajanduse kaitsetollide tõstmine oleks väikesem ja võimalikult vastuvõetavam töötavaile kihtidele. (A. Tupitsa, põl vahelhüüe.) Mina, härra Tupits, ütlen Teile kindlal sõnal, et Saksa sotsialistid on sisult teraviljatollide vastu, kuid nad valitsusest välja astuksid, viiks parlament need tollid halvemal kujul läbi, kui siis, kui sotsialistid on koalitsioonis. See on üldse sotsialistide koalitsiooni politika põhimõte, mis pärast ka näiteks meie Rei valitsuse ajal koalitsioonis olles püüdsime omalt poolt mõjutada tollekordset koalitsiooni, et kavatsused, mida parlament meietagi oleks vastu võtnud, oleksid meile vastuvõetavamad. See on nimelt püüd, koalitsiooniga kujundatud Riigikogu enamust köita oma soovide ja nõudmiste arvestamisega, milliseid oleks palju raskem peale sundida, olles koalitsioonist väljas. Üheks Saksa sotsiaaldemokraatide võiduks on näiteks see, et nad välja kauplesid liikuvad viljatollid. (J. S o o t s, põl: Kas meie sotsid ka liikuvate tollidega nõus on? — M. J u h k a m, tõer: Kas see loogika ka teiste kohta on maksev?) See loogika on maksev iga rühma kohta. Kui teie ei ole sellele järeldusele jõudnud, siis ei ole minul midagi selle vastu, kui nüüd sellele jõuate.

Tagasi tulles Põllutööministri seaduseelnõudele tähendan, et need seaduseelnõud ei lahenda põllumajanduse kriisi, sest kriisi ulatus on suurem. (Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: Kust Teie neid seadusi tunnete?) Ma olen neist lugenud selles asjas kõige autoriteetsemast allikast, nimelt „Postimehest“. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: „Rahva Sõna“ ei loe, aga „Postimeest“ loeb, mis Teie sealt otsite?) Ma loen kõiki lehti, härra Hariduse- ja sotsiaalminister,

ma loen ka „Kaja“. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hünerson: Siis lähete päris roheliseks. — J. Fuks, as: Miks „Postimees“ kõige autoriteetlikum on?) Sellepärast, et praegune Põllutööminister seisab kõige lähemal, minu teada, „Postimehele“ ja „Postimees“ temale.

Ma pean tarvilikuks siinkohal alla kriipsutada seda, et valitses täielik vaikus Põllutööministeeriumi eelarve osa arutamisel, ja sõna ei võetud isegi ka põllumeeste kogude tegelaste poolt. (J. Soots, põl: Mis sa seal ikka korrutad sellest asjast, kui tuleb, siis tuleb.)

Ma peatusin põllumajanduse kriisi küsimusel muu seas ka seepärast, et märkida, et abinõud, millistega tahetakse põllumajanduse kriisi lahendada, ei ole õiged. Kuid meil on kujunenud juba oma traditsioon. Meie teame, kuidas meil ka teistel juhtudel on majanduskriisi lahendatud. Nii õnnistati meid läinud aasta sügisel kõrgete, ennekuulmatute, osalt ilmarekordiliste tööstusetollidega. Nüüd on teoksil põllumajanduse tollid. Peekonihinna kindlustamise seaduse võtsime hiljuti vastu. Kõik need seadused iseloomustavad praegust majandusepolitikat kui niisugust, kus peetakse silmas ühede kodanikkude jõukuse tõstmist teiste kodanikkude arvel. Jõukamate kihtide, kelle käes valmistuseabinõud, teraviljaülejäägid, kes peekonisigu kasvatavad, sissetulekute suurendamist peetakse silmas teiste kodanikkude, nimelt töötavate hulkade tasku arvel. (A. Tupits, põl: Inglise kodanikkude arvel! — J. Soots, põl: Ega see paha ei ole, kui Inglise kodanikkude arvel kasvatame.) Ei otsita väliapäaseid ummikust, vaid rahva sissetulekut paigutatakse lihtsalt ühest taskust teise, nii et laialised rahvahulgad peavad oma piskuga nende jõukamate kihtide, kelle esindajad praegu Riigikogus enamuses ja kes valitsuses, seljatarvise sissetulekut aitama veelgi suurendada.

Meie arusaamise järgi ei ole see majandusepolitika õige, sest ega meie seega ei saa majanduskriisi lahendada, seisukorda kergendust tuua, kui üht osa kodanikke teeme jõukamaks teiste kodanikkude arvel.

Valitsus peaks nearõhku panema sellele, et uusi avausi leida umbse seisukorra lahendamiseks, uusi teid ja radu majanduskriisi lahendamiseks. Sellest rääkisid meie rühma esindajad ka I lugemisel.

(Koosolekut hakkab juhutama teine abiesimees **R. Penno**.)

Kuid vähe sellest, et laialiste rahvahulkade majanduslikku seisukorda raskendatakse uute tollidega, vähe sellest, krooni tahavad panna pähe linna kehvi-

kute raskustele majaperemehed. Täna läks Riigikogu komisjonile seaduseelnõu, mille järgi tahetakse üüriseadus kaotada ka kõige väikesemates korterites. See on oma kohast järjekindel samm meie parempoolsetel, sest kui kallimaks tehakse riided, saapad, viimased ei ole hinnas veel tõusnud, kuid nende hind võib veel tõusta, igapäevane leib, liha ja margariin, siis on ometi järjekindel, et ka korteriüürid kallimaks tehakse.

Meie näeme Tallinna tänavail tihti-peale, kuidas vaeste inimeste väike vilets majakraam on tänavale tõstetud. Hiljuti nägin pilti, kus naine kahe lapsega istus uulitsal vana koli otsas, — kohtupristav oli selle korterist välja tänavale tõstnud. Kell oli 11 õhtul, sadas lumelõrtsi. Vaesel ei olnud võimalik kuskile minna oma lastega ja majakraamiga. Kui üüriseaduse kaotamise seaduseelnõu vastu võetakse, ja miks ei peaks seda vastu võetama, kui näeme, kuidas Riigikogu enamus talitab, siis lähevad sellised kurvad pildid Tallinna tänavail veelgi sagedamaks. Kuid ega's raskused ei pea piirduma üksi majanduslikkude raskustega. Meie näeme, et praegune parlamendi enamus püüab ka teatavat poliitilist pöörangut teha. Tõsiselt kaalutakse põhiseaduse muutmist selles mõttes, et Riigikogu õigusi vähendada, presidenti ametisse panna. Hiljuti lugesin lehest, et sõjaseadus, mille alalhoiuks mingit tarvet ei ole, on maksma jäetud kuni 1. aprillini 1931, ilma et selleks vajadust oleks. Endine Riigivanem Rei kauples välja keskrühmadelt lubaduse, et keskrühmad nõus on sõjaseaduse kaotamisega, kui riigikaitse seadus vastu võetakse. Riigikaitse seaduseelnõu on välja töötatud, aga ta kuskil viibib, kuskil temaga venitatakse. Ometi võiks selle seaduse kiiremas korras vastu võtta ning maksma panna. Aga nagu meie sõjaseaduse maksvuse pikendamisest näeme, ei ole praegusel Riigikogu enamusel üldse tahetki kiirendada kõnealoleva seaduse vastuvõtmist, sest milleks on sõjaseadust pikendatud kuni 1. aprillini 1931. Sellest paistab selgesti läbi asjaolu, et ei peeta soovitavaks üldse rutata sõjaseaduse likvideerimisega. (J. Soots, põl: Ega ta korralikule inimesele elamiseks takistusi ei tee.)

Komisjoni aruandja härra Anderkopp lõpetas oma eelarve-kõne järgmise mõttega. Ta ütleb: „Põhjus, et sääraresse raskustesse sattunud oleme, ei ole majanduslik kriis, vaid see põhjus seisab mujal, see on meie vaimlik kriis.“ Ma oma seletuse lõpul tahaksin märkida seda, et kui ei suudeta näha elu tõsiasju, ei tunnustata, et just majanduskriis on raskuseks jalus... (Aruandja A. Anderkopp:

Ega ma seda ei ole salanud, ma ütlesin...) Siis on „Vaba Maa“ Teie kõnet valesti refereerinud. Ma olen harjunud, et seal teiste kõnesid täpselt ei refereerita, aga et ka „Vaba Maa“ endise peatoimetaja kõnet täpselt ei refereerita... (Aruandja A. A. A n d e r k o p p: See oli parandamata stenogramm, ma kõnelesin nii kiiresti, et kiirkirjutajad ei võinud järele jõuda. — M. M a r t n a, stp: Mul tuleb meelde, et ma kuulsin seda siin. — Aruandja A. A. A n d e r k o p p: See on kahjuks stenogramm, teisiti kui lehes, nii et Teie kuulmine on kolmas...)

Juhataja: Lugupeetud Riigikogu liikmed, ma palun kõnelejat mitte segada.

A. Oinas (stp): Kui see nii on, et „Vaba Maa“ oma endise peatoimetaja suhtes patustanud on, siis ei hakka ma selle õnnetu lause juures pikemalt peatuma. Ütlen ainult niipalju, et kui meil ei taheta näha täies ulatuses ja lahtiseil silmil raskusi majanduslikus elus, kui silmad pööratakse ükskõik milliste kõrguste poole, või hakatakse sootulukesi taga ajama, siis hakatakse sõelaga vett kandma. Majanduslikkudest raskustest ülepääsemiseks ei ole tarvis uusi ideaale otsima hakata ja sootulukesi taga ajada, vaid tuleb kogu jõud rakendada selleks, et majanduseelu tervendada, silmas pidades laialiste töötavate hulkade olukorra parandamist.

Aruandja A. A. A n d e r k o p p (lõp sõna): Minu ülesanne ei ole komisjoni aruandjana astuda vaidlustesse eelarve puhul üldisel alusel, ja veel vähem seda täna, kus riigi eelarve juba III lugemisel. Ei taha ma seepärast endise Majanduse-ministriga poleemikasse astuda. Tahan vaid mõned märkused kuuldavale tuua, millest paratamata mööda ei pääse.

Härra Oinas tähendas, et ei ole näha käesolevast eelarvest, ei komisjoni tööst ega tahtmisest, et kokkuvõtu printsiibist kinni on tahetud pidada. Komisjon on palju kokku hoidnud, tema kärpimised ulatuvad ometi üle miljoni krooni. Seda peaks ka härra Oinas tunnustama. Samuti peab härra Oinas tunnustama, et eelarve-komisjonil ei ole võimalik ometi eelarvet terves ulatuses ümber teha, seda peab juba mujal, valitsuses, tehtama. Nüüd aga Riigikogule etteheiteid teha, et siin seda tehtud ei ole, see on põhjendamata. Oma aruande kõne algul kandsin juba ette, miks Riigikogul seda võimalik ei ole teha, ja miks ta ei või võtta endale kohustust, mida ta täita ei saa.

Mis puutub Välisministeeriumi kohta ettetoodud soovivaldustele, et Riigikogu välispolitilistele küsimustele rohkem tä-

helepanu pööraks, siis peab tähendama, et meie politika on läinud alati rohkem sisepolitika tähe all, välispolitika on meie juures seisnud iseenesest täiesti tagaseinal. Euroopa teistes riikides on see vastupidine, sest suurriikide politikal on juba iseenesest teine ulatus. Ma arvan, et sellest kahju ei ole, kui ka Eesti rohkem tähelepanu välispolitilistele küsimustele pühendab, vaid ainult kasu võiks tulla, sest ma usun, et meie vast küpsed oleme selleks, et vahekorra küsimusi teiste rahvas-tega delikaatselt puudutada.

Härra Oinas heitis valitsusele ette, et eelarves on üksikuid seniseid kulusid vähendatud ja arvas selle ebaloomuliku olema, kui valitsus parandusi esitab konkreetsete kavade, näitamata, kuidas seda kokkuvõidu võimalik läbi viia. Mina kardan, et valitsuse kava esitamine otsekohe oleks liiga ülepeakaela sündinud. Mispärast? Kui valitsus eelarve kokku seadis, ei olnud tal seda pilti tuludest, mis meil praegu on, ja alles siis, kui meie eelarve-kavade üksikasjalikule läbiarutamisele asusime, siis alles selgus õige pilt, siis selgus üksikasjalik alus, mis ära määrab reformi ulatuse ühe või teise ametkonna alal. Loomulik, et ühe kuni kahe nädalaga ei ole võimalik üksikasjalikke kavu välja töötada ja Toompeale esitada, see võtab palju rohkem aega. (V a h e l h ü ü d e d.) Riigikogu ei tarvitse seepärast mures ega arvamisel olla, et üks reform, mis valitsus kavatseb ette võtta, läbi viiakse, ilma et Riigikogul oleks võimalus sõna kaasa rääkida. Seda sündida ei saa. Valitsus on paratamata sunnitud oma kavadega tulema Riigikogu ette. Kui see ka ühe või kahe kuu pärast sünnib, ikkagi on Riigikogul võimalus selle kohta seisukoht võtta. (V a h e l h ü ü d e d p a h e m a l t p o o l t.) Kui teatavad ümberkorraldamised ette võetakse koolide suhtes, kas klassikomplektide vähendamise, õpetajate arvu vähendamise või tundide ümberkorraldamise alal, siis sünnib see ikkagi vastava seadusega. Ja valitsus ei saa siin midagi teha ilma Toompea nõusolekuta. Eks ole nii? (J. V o i m a n, stp: Ei ole.) Siis ei tunne Teie meie korda, sest seaduses on ära määratud õpetajate tundide arv, mida valitsus ei saa muuta.

Samuti on põhjendamatu etteheide maksureformi puhul, et valitsus pole selle kohta esinenud üksikasjaliste kavadega. Alles eelarve kokkuseadmisel selgus, missugused pingutused maksude alal meil Eestis on, missugused uued pingutused meile lähemad aastad panevad, alles siis selgus see ulatus, kuikaugele meie maksureformis minna võime ja minema peame. Maksureformi küsimus ei ole niisugune küsimus, mida kuudega võib peen-

sustes otsustada ja peensustes välja töötada. Mul oli võimalus eelarve-komisjonis tähelepanu sellele juhtida, et riikides, kus palju kvalifitseeritud jõude, on uute maksuseaduste väljatöötamine kestnud aastaid. (A. Oinas, stp: Õige. Aga siht? Meie ei tea sihti, suunda ka ei tea.) Siht ongi see, mille ümber viimastel aastatel pead on murdnud Euroopa väikesemad riigid, kellele oma maksusüsteem eriti tähtis on, sest suurriikide juures võib see olla mitmeti teine, ja see, mis sinna kõlbab, ei kõlba meile. Need küsimused on üles tõstnud terve rea uusi probleeme, mida teised Euroopa rahvad praegu kaaluvad. Neid probleeme peame ka meie enne kaaluma, kuipalju nad meile, meie majandusele, vastavad. Meie seame oma kava kokku, meie peame välismaa ekspertidega nõu, ja alles siis saame sellest rohkem rääkida. Tulla aga Toompeale kavade, mille üle ei ole peetud nõu välismaa ekspertidega, mis ei ole lõplikult kokku seatud, see oleks varane samm. Kui valitsus oleks Toompeale tulnud ja öelnud, et tal ei ole mingisuguseid kavu, siis oleks õigus öelda, et meie peame valitsuse käest rohkem nõudma. Aga valitsus on öelnud, et tal on kavad, on näidanud, missuguses ulatuses ta tahab neid täita, on nõutanud maksureformi ettevalmistamiseks krediite, aga lähemaid peensusi ta ei saa praegu anda. (O. Gustavson, stp: Kus seda on öeldud, mille puhul seda on räägitud?) Mitmel puhul on seda räägitud. Härra Majanduseministri abi Merits on seda rääkinud veel... (Vahelhüüe.) Ühel viimasel vastava alamkomisjoni koosolekul, härra Oinas, kust Teie kahjuks puudusite. Mina ei räägi seda Teile etteheitekena, sest tean väga hästi, et Teie valmistasite sel ajal ette oma vastust Majanduseministrile.

Mis puutub isikumaksu küsimusse, et miks ei ole ma öelnud isiklikku seisukohta, siis pean ütleva, et isiklikult olen isikumaksu vastu, aga komisjoni nimel ei saanud ma sellest kõneleda. Küll tähendasin ma, et valitsus ei pea võimalikuks esitada üksikuid maksuseadusi seni, kui üldkava ei ole kokku seatud. Ja komisjoni nimel ei saanud ma ka rohkem öelda.

Pean tagasi tõrjuma etteheited valitsusele elukalliduse tõusu kohta. (A. Oinas, stp: Kas see on komisjoni aruandja seisukoht?) Teie tegite etteheiteid, ja mina ei tea, kus siin lõpevad komisjoni aruandja ja Anderkopp'i seisukohad. Eelarve on valitsuse kava, ja seda pean mina, kui aruandja kaitsema. (Vahelhüüe.) Statistiliste teadete järgi ei ole viimastel kuudel elukallidus tõusnud, vaid koguni langenud, ja seepärast praegusele valitsusele etteheiteid teha, et ta püüdnud sihi-

likkude abinõudega elukallidust tõsta, on täitsa ülekohtune.

Mis puutub üksikutesse kavatsustesse meie viljatollide kohta, siis ei ole need sugugi veel Toompeale tulnud, vaid selleks on vaja veel põhjalikku kaalumist: kas tollid või põllumajanduse kaitse teisel teel. Nii et siin etteheiteid teha on veel natuke vara. Eriti peaks veel viljatollide kohta ütleva, et — ma ei tunne kahjuks viimast sammu, mis Saksamaa on mõned päevad tagasi viljatollide uue suurendamise alal astunud, — aga ma arvan, et härra Tupitsal on siiski õigus, kui ta ütles, et Saksa sotsiaaldemokraadid, aru saades raskest seisukorrast, ei ole põhimõttelikult eitavalt seisnud viljatollide vastu. Minul on käes üks Saksa sotsialistide häälekandja „Vorwärts“ 20. detsembril 1929, kus on öeldud, et Saksa riigipäeval oli viljatollide kõrgendamise küsimus kaalumisel — ja seal on Saksa sotsialistliku partei üks tegelikkudest juhtidest härra Robert Schmidt... (M. Martna, stp: Väga tuntud parempoolne sots. — K. Päts, põl: Aga, härra Martna, meil on ka neid parempoolseid olemas.) Pean ütleva Teile, härra Martna, et igas erakonnas on mitmesuguseid arvamisi, mis lähevad üksteisest lahku. (M. Martna, stp: See oli juba tema paremale poole kaldumise algus.) Elu viib iga inimese tingimata endaga kaasa, ja kas seda paremale poole minemiseks nimetada — on maitse asi. (M. Martna, stp: Kui meil enam elu ei ole, siis ei tee meie üldse midagi.) Ma usun, kui sellele elule käsi külge ei panda, siis räägitakse erakondlikult ühtmoodi, aga kui käed külge pannakse, siis räägitakse teistviisi. (M. Martna, stp: Mina oleksin siiski väga rõõmus, kui Teie Robert Schmidt'i asemele astuksite.) Kahjuks ei saa mina tema asemele astuda ega teha ka seda. Robert Schmidt avaldas oma kõnes huvitavaid mõtteid. Tema ütles, et sotsiaaldemokraatlik partei ei ole kunagi olnud põhimõttelikult vabakaubanduse poolt, ja et praegu, kus välismaal kõrge tollikaitse maksev, ei saa Saksamaa absoluutselt omaks võtta vabakaubanduse seisukohta. (M. Martna, stp: Õelge ometi, et ei ole põhimõttelikult tollide vastu.) Härra Martna, ma loen praegu saksakeelset teksti R. Schmidt'i kõnest, ja seda muuta ei ole minu mure. (M. Martna, stp: Sotsiaaldemokraatlik ajalugu ei toonud seda ette. — A. Oinas, stp: See oli ikka väike väänamine küll.) Ma räägin sellest, kuidas praegu Saksa sotsiaaldemokraadid elu juures olles oma seisukohti avaldavad, ja kui härra Oinas arvab, et tema mõttekaaslased sotsialismi põhimõtteid väänavad, siis sääran selektus on asi, millele mina vastama ei pea.

R. Schmidt ei salga, et olukorras palju süüdi on kapitalistlik majandus. Ta soovib rukkide kasvatamise asemel üle minna põllumajanduses rohkem nisu kasvatamisele. Aga kui meie tollide kõrgenduse poolt oleme, ütleb tema, kui meie hääletame tollikaitse poolt, siis saame meie aga hoolitsemata ka selle eest, et tarvitajad hinnakõikumiste vastu kindlustatud oleksid.

Sama probleem on ka meil. Nimelt näeme, et tihti hinnakõikumiste puhul ei muudeta saaduste hindu, vaid see vahetasu läheb müüja tasku. (M. Martna, stp: Nad ei taha oma toolidelt lahkuda.) Meie ei saa, härra Martna, olla kohtumõistjad võõra rahva juhtide üle, kes sealset elu paremini tunnevad kui meie. Võibolla on see halb, ja võibolla Saksa rahvas on seda ka hukka mõistnud, kuid praegu on seal see valitsus sotsialistide juhtimisel, ja seni, kui rahvas teist otsust ei ole andnud, peab ütlema, et tal on rahva usaldus.

Mis puutub minu lõppsõnasse, mida härra Oinas erilisel tahtnud puudutada, et mina ei olevat rääkinud majanduslikust kriisist, vaid ainult vaimlikust kriisist, siis ei ole see õige, sest mina tähendasin, et majanduslik kriis ei ole meil ainuke, vaid meil on ka vaimlik kriis. (Vahel hüüe.) Seda seletan ma väga hea meelega. Ma ütlesin, et üks abinõu teiste kõrval praegustest raskustest ülesaamiseks on ülesaamine ka vaimlikust kriisist. Seda tunnustas ka härra Oinas ise, kui ta täna ütles, et peame koondama jõudu selleks, et töötavaile kihtidele appi tulla. Seesama küsimus, kuidas seda jõudu koondada, abinõusid otsida, et raskustest üle saada, on ka üks neist abinõudest, millest ma kõnelesin, ning see jõukoondamine ei ole midagi muud, kui ülesaamine puudustest, raskustest, vaimlikust kriisist, millest rääkisin, ja mida tunnustas teiste sõnadega ka härra Oinas.

A. Oinas (stp, fakt. märk.): Härra Anderkopp tähendas, et ma olevat mõtet avaldanud, et praegune valitsus on elukallidust tõstnud, ja püüdis seda ümber lükata väitega, et elukalliduse indeks olevat langenud. Pean tähendama, et ma ei tarvitanud niisugust lauset, et praegune valitsus on elukallidust tõstnud, vaid ma seletasin, et valitsus säärase abinõudega majandusekriisi lahendab, mis tõstavad vastavatel aladel elukallidust. Mis puutub elukalliduse indeksi, siis on arusaadav, et see langeb, kuna teraviljahinnad on langenud ja ka teiste sisseveetavate ainete hinnad, nagu suhkur, on lüüdnud odavamaks. (K. Päts, põl: Liha on odav, või on odav.) ka need kaubad, mida küll sissemaal produtseeritakse, kuid milliste hin-

nad välisturgudel on langenud. See on isenähtus. Iseküsimus on see, mis suunas praegune valitsus teotseb, püüab on teatavate ainete hindu tõsta.

M. Martna (stp, fakt. märk.): Ma kuulsin praegu väga paljude hindade langemisest, aga ma lugesin viimasest rahvusvahelise töö organisatsiooni shurnaalist Eesti kohta, kus näidatakse, et Eestis on tööpalga ostujõud 100-lt 97-le langenud. (M. Laarmann, põl: Kas seal paremini teatakse kui kodumaal?)

Pealkiri ning Riigikogu ja Riigikontrolli korralised kulud võetakse vastu.

(Riigivanema ja riigikantselei korralised kulud.)

Juhataja: Rkl. Jõeäärelt on ettepanek,

vähendada Riigivanema ja riigikantselei eelarvet järgmiselt:

I jagu. Peatükk I. Riigivanem. § 1 lit. d) Kr. 500.— võrra, § 11 lit. a) Kr. 10.000.— võrra, § 12 lit. a) Kr. 460.— võrra, lit. b) Kr. 150.— võrra;

II jagu. Peatükk I. Riigikantselei. § 12 lit. a) Kr. 250.— võrra; peatükk IV: § 12 lit. a) Kr. 350.— võrra, § 14 lit. a) Kr. 3.151.— võrra, § 15 lit. b) Kr. 2.000.— võrra.

Korra kohta on rkl. Jõeäärelt ettepanek, hääletada need paranduse-ettepanekud lahus.

Literate viisi hääletamisel lükatakse ettepanek tagasi.

Riigivanema ja riigikantselei ning Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi korralised kulud võetakse vastu.

(Kaitseministeeriumi korralised kulud.)

Juhataja: Rkl. Jõeäärelt on ettepanek,

vähendada Kaitseministeeriumi eelarvet järgmiselt:

§ 1 Kr. 625.545.— võrra, § 2 Kr. 5.400.— võrra, § 4 Kr. 4.000.— võrra, § 9 Kr. 12.366.— võrra, § 11 Kr. 5.000.— võrra, § 14 Kr. 11.000.— võrra, § 40 Kr. 3.400.— võrra, § 44 Kr. 1.547.— võrra, § 55 Kr. 26.428.— võrra, § 61 Kr. 2.060.— võrra, § 62 Kr. 12.136.— võrra, § 90 Kr. 1.330.— võrra.

Ettepanek lükatakse tagasi 37 häälega 19 hääle pooltolemisel.

Kaitseministeeriumi korralised kulud võetakse vastu.

(Kohtu- ja siseministeeriumi korralsed kulud.)

Juhataja: Rkl. Jõeäärelt on ettepanek,

vähendada Kohtu- ja siseministeeriumi eelarvet järgmiselt:
peatükk I: § 14 lit. a) Kr. 6.558.— võrra, § 14 lit. b) Kr. 4.644.— võrra, § 40 Kr. 1.000.— võrra; peatükk IV: § 11 lit. a) Kr. 2.975.— võrra, § 12 lit. a) Kr. 1.406.— võrra, § 14 Kr. 2.920.— võrra; peatükk VI: § 9 Kr. 5.575.— võrra, § 11 Kr. 1.712.— võrra, § 12 Kr. 1.812.— võrra, § 35 Kr. 900.— võrra, § 43 Kr. 755.— võrra, § 44 Kr. 500.— võrra.

Selles ettepanekus on lahkuminevad osad II lugemisel tehtud parandustest, nimelt peatükk IV. § 12 lit. a kohta, samuti ka sama peatüki § 14. kohta tehtud parandused, mispärast neid hääletada ei saa, kuna muus osas ettepanek hääletamisele tuleb. Kavatsen hääletada korraga, välja arvatud osad, mis ei ole kokkukõlas II lugemisel tehtud parandustega. (Hääletatakse.) Ettepanek on tagasi lükatud.

Võetakse vastu Kohtu- ja siseministeeriumi, Majandusministeeriumi, Põllutöministeeriumi, Teedeministeeriumi ja Välisministeeriumi korralsed kulud, riigi võlad, erakorralised kulud, korralsed tulud, erakorralised tulud ja II osa.

Võetakse vastu lisa Eesti Vabariigi 1930./1931. a. kulude ja tulude eelarve juurde (eripõhikirjata töötavate riiklike ettevõtete ja riigiasutuste valitseda olevate eriotstarbeliste kapitalide tulude ja kulude erieelarved Kohtu- ja siseministeeriumi ning Põllutöministeeriumi alal).

Aruandja A. Anderkopp: Mul oleks Riigikogule teatada peale selle, et nagu seletuskirjas juba tähendatud, asundusekapitali eelarve Riigikogu poolt seni kinnitamata on. Rahaasjanduse komisjon loodab selle lähematel koosolekutel läbi vaadata, ja pärast seda esitatakse see Riigikogule, kus see eelarve kolmel lugemisel arutamisele tuleb. See lisatakse riigi eelarvele juurde ja avaldatakse koos eelarve teiste osadega Riigi Teatajas. Ma pidasin tarvilikuks Riigikogu selles suhtes komisjoni seisukohast informeerida, et Riigikogu olukorda teaks. Üldeelarve pildile see mõju ei avalda, nii

et selle arutamine võib minna nii, nagu kavatsusel oli.

Võetakse vastu lisa Eesti Vabariigi 1930./1931. a. kulude ja tulude eelarve juurde (eripõhikirjata töötavate riiklike ettevõtete ja riigiasutuste valitseda olevate eriotstarbeliste kapitalide tulude ja kulude erieelarved Teedeministeeriumi alal).

L. Johanson (stp, häälet. motiiv.): Riigi eelarvest on maksvate seadustega ettenähtud krediidid, nagu Peipsi veepinna alandamise, maanteede tegemise ja teised krediidid, välja jäetud, samuti on arstibiks teenijaile ja tööliste vähem üles võetud, kui seda maksev seadus ette näeb. Hoolekandesummasid on vähendatud võimatuseni, isegi niikaugele on mindud, et on kustutatud Tartu rinnalastekodu ehitamise krediit, missugune ehitus juba katuste alla viidud, aga mida välja ehitada käesoleva eelarve alusel ei lasta, ehitus jäetakse pooleli. Välja on jäetud eelarvest osa õpetajate palkadest. Tööpuuduse krediiti pole eelarvesse võetud, samuti ei ole võetud eelarvesse ka korterikriisi lahendamiseks mingisugust summat. Sotsialistliku rühma poolt tehtud ettepanekud on tagasi lükatud. Peale selle puudub praegu rahva suurel enamusel, aga ka sotsialistlikul rühmal usaldus praeguse valitsuse vastu, kelle teguviisi ja astutud samme hukka mõistnud väga teravasti isegi koalitsiooni kuuluvad rühmad. Eelarve on nii kokku seatud, et see ei vasta neile riigi ülesannetele, mis täita tuleksid eeloleval eelarve-aastal. Eelarve on nii kokku seatud, et rahva sotsiaal- ja majanduslike olude parandamiseks vastavad summad ei ole sisse võetud. Neid summasid, mis eelarve sisaldab, ei saa usaldada praeguse valitsuse kätte. Neil põhjustel hääletab Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühm selle eelarve vastu.

M. Laarmann (põl, häälet. motiiv.): Põllumeeste rühm avaldas oma soovid ja seisukohad niihästi eelarve kohta, kui ka üldised soovid, mis meie majanduseelu peaksid parandama, eelarve I lugemisel. Samuti täiendas ta neid üksikasjaliselt eelarve-komisjonis mitmel korral. Seepärast ei pidanud ta tarvilikuks neid korjata eelarve II ja III lugemisel. Aga meie rõhutame siinkohal, et meie soovid, mis ette kandsime, meile väga tähtsad, ja meie nende täitmist ootame. Eeldusel, et lähemal ajal valitsus meie soove arvestab ja neid täidab, hääletame meie eelarve poolt.

Eelarve terve sisu võetakse vastu korraga 38 häälega 23 hääle vastu.

4. Järgmise koosoleku määramine.

Sekretäri teine abi O. Gustavson (korra kohta): Riigikogu juhatusel nimel teen ettepaneku,

pidada järgmine koosolek homme, 27. märtsil, kell 5 p. l. (Päevakord vaata otsuste protokoll nr. 41, lisa nr. 4.)

Majanduseminister J. Zimmermann: Valitsusel on veel üks kiire seaduseelnõu, mille ta palus Riigikogus arutamisele võtta, ja minu teadmise järgi valmib see seadus reedeks. Nii tuleks ka reedel tingimata Riigikogu koosolek pidada, ja seepärast arvan, et homme Riigikogu koosolek on ülearune. Teen ettepaneku,

Riigikogu järgmine koosolek pidada reedel, 28. märtsil, sama päevakorraga, mis ette kant.

Sekretäri teine abi O. Gustavson: Juhatus, määrates Riigikogu koosoleku homme kell 5, arvestas Välisministri soovivaldust, kes palus koosoleku homme pidada. Nimelt on Välisministri tõenduse järgi väga tähtis, et homme vastu võetaks kaubaleping Soomega.

Nüüd jääb Riigikogule otsustada, kelle tahtmist arvestada, kas Välis- või Majanduseministri oma.

Majanduseminister J. Zimmermann: Ma ei teadnud, et Välisministril Soome kaubaleping nii kiire on. Kui see tõesti nii on, et Välisministril Soome kaubalepinguga nii kiire, siis ei vaidle ma homse koosoleku vastu. Arvan, et vajaduse korral võib ka reedel Riigikogu koosoleku pidada.

A. Anderkopp (töer): Kahju, et härra Välisministrit praegu siin ei ole, kuid komisjoni aruandjana — komisjon tegi minule ülesandeks olla sama lepingu aruandjaks — võin tähendada, et valitsuse soov on, et nimetatud leping maksma pandaks 1. aprilliks. Kui reedel tahetakse kolm koosolekut teha, siis võib selle lepingu julgesti ka reedel tähtajaks vastu võtta, ja ei oleks tarvidust homme koosolekut pidada, kui muid põhjusi homse koosoleku pidamiseks ei ole. Minul kui komisjoni aruandjal ei saa loomulikult olla valitsuse ega komisjoni seisukohta selles korra kohta käivas küsimuses. kuid neil andmetel, mis minul olemas, saaksime minu arvates küll reedel Soome kaubalepingu vastu võtta.

Juhataja: On kaks ettepanekut: esiteks Riigikogu juhatusel ettepanek, pidada koosolek homme kell 5 p. l. Teine

ettepanek Majanduseministrilt, pidada Riigikogu koosolek reedel kell 5 p. l. (O. Gustavson, stp: Majanduseminister võttis oma ettepaneku tagasi. — Majanduseminister J. Zimmermann: Palun siiski hääletamisele panna.)

30 häälega 27 hääle pooltolemisel lükatakse tagasi ettepanek, pidada koosolek 27. märtsil.

33 häälega 24 hääle vastu võetakse vastu ettepanek, pidada koosolek 28. märtsil.

(O. Gustavson, stp: „Silva“ on tähtsam kui Soome.)

Päevakord võetakse vastu sekretäri teise abi poolt ettepanekud kujul.

5. Sooviavaldused Eesti Vabariigi 1930./1931. aasta kulude ja tulude eelarve juurde.*)

Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu sooviavaldused 1—6 võetakse vastu.

7. sooviavaldus võetakse vastu 28 häälega 18 hääle vastu.

8. sooviavaldus võetakse vastu.

(9. sooviavaldus ja E. Pesuri sooviavaldus.)

E. Pesur (stp): Et Riigikogu eelarve-komisjonis minu sooviavalduse-ettepanekule rkl. Soots paranduse-ettepaneku tegi, mis ka vastu võeti, ja mis minu sooviavaldusest selle mõtte ära võttis, mis sooviavaldusega oli mõeldud kätte saada, seepärast esitasin ma uue ettepaneku Riigikogus vastuvõtmiseks ja toetan seda ettepanekut, mis laiemas ulatuses käsitleb seda küsimust, kuidas korraldada meie kalaturgu ja kuidas ka ühtlasi meie kodumaa kala toitmiseks anda riigi kaitsevæele ja samuti ka teistele riigi toita olevaile inimestele. (K. Päts, põl: Kas räägite kala toitmiseks või kaladega toitmiseks?) Mina ei tea, millest Teie mõtlete, mina räägin praegu sellest, millega inimesi toidetakse, ja tahan ka pisut selle juures peatuda, kuidas meil kaitseväge ja vange toidetakse kalaga. Kaitsevæes antakse niisuguseid heeringaid, mis toitmiseks kõlbmatud, olen ise hiljuti kaitsevæes teeninud ja olen näinud, missugused heeringad sinna tuuakse. Harilikult ostetakse ettevõtjatelt heeringaid, mis kõlbmatuks muutunud seeläbi, et tünnid, kus nad sees, on transpordi juures lõhki läinud, kui-vaks jooksnud, ja kõik niisugused alaväärtuslikud heeringad ostetakse ettevõtjate poolt üles ja pärast pakutakse kaitse-

*) Sooviavaldused vaata 40. koosoleku täielik prot. lhk. 791—793.

väele ja vangimajadele, kus need toitmiseks vastu võetakse ja ära tarvitatakse. Need heeringad on nii kõvad, et võib kopsida neid vastu lauda kui puupulki, nad on täiesti ära kuivanud. Ja kui nüüd selle põhjuse juurde minna, mille pärast härra Soots arvas, et heeringate tarvitamisest loobuda ei saa, heeringad olevat toitvamad ja sisaldavad rohkem rasvaaineid kui kodumaa kalad, siis mina ütlen, et päris heeringad küll sisaldavad rasva, aga need heeringad, mis kaitsevääle ja vangidele antakse, need rasva ei sisalda ja need on alaväärtuslik toit. Meie kalaturgu peaks korraldama, ja selleks peaks riik samme astuma. Seniajani ei ole selleks samme astunud, et meil oleks mingisugune kalamüügikoht või -turg. Ei ole ühtlasi külmetusehoonet, mis oleks meie kala hoiukohaks, ja kust oleks võimalik saada head kala. On selge, et meie riik asub kohas, mis piiratud rohkem veega, kui kuiva maaga, ja meie elame õieti poolsaarel, millest järgneb, et võiksim palju kala saada, kui ainult tahaksime seda tarvitada. Seniajani pole selleks korraldusi tehtud, ja kalamehed ei saa isegi kalapüüki küladest välja, ei ole selleks teid, et kala tuua sisse. Meil veetakse sisse alaväärtuslikku välismaa kala, vaatamata sellele, et meil on kodumaa kala küllalt.

Neil põhjustel minu poolt tehtud ettepanek peaks vastuvõtmise leidma, ja riigivalitsus peaks katsuma samme astuda selleks, et meie kodumaa kala rohkem tarvitataks, kui seda seni on tarvitatud. (Minister J. Hünerson: See on õige, ainuke õige asi.)

Kaitseminister O. Kõster: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma tahtsin õieti sõna võtta faktilise märkusena nende andmete ja asjaolude kohta, mis rkl. Pesuri poolt ette kanti. Need asjaolud, mis härra Pesur ette kandis, olid minu teada arutamisel rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisus, ja on ka vastused antud härra Pesurile, mis teda oleksid pidanud küllalt rahuldama. (E. Pesur, stp: Mingisuguseid vastuseid ma ei saanud.) Ma rääkisin aruandjaga, härra Pesur, ja kuulsin, et neid küsimusi on eelarvekomisjonis arutatud. Minu teada niisugused asjaolud, mis ette kanti heeringate kohta, kaitsevæes vähemalt viimastel aastatel, endisi aastaid ma ei tea, ette tulnud ei ole, ja mul ei ole andmeid selle kohta, et kaitsevæelaste niisuguseid heeringaid oleks antud, mis kuskile ei kõlba. Pean tähendama, et kaitsevæes toitmislolud on niisugused, mille üle meil pea sugugi nurinat ei ole, ja kaitsevægi oma toidluseoludega, tänu neile summadele, mis Riigikogu poolt lubatud, võib rahul olla. (E.

Pesur, stp: Kui kaitsevæelane hakkab toidu üle nurisema, siis ta lendab pea-vahti.) Härra Pesur, kas Teie ise ka olete kaitsevæes teeninud või ei ole? (E. Pesur, stp: Muidugi olen.) Kui Teiega halvasti ümber käidi, siis olite vist halb kaitsevæelane. Kaitsevæes on püütud tarvitada kodumaa kala niipalju kui see võimalik, kuid on juhtumisi ette tulnud, kus seda olukorda kasutada ei ole saadud. Kalade pakkumised sõjaväe toitmiseks on sügisel, sest kui meie kevadel ostame kalu, mis hästi soolatud ei ole, võivad nad kiiresti halvaks minna, ja meil tuleb tahes või tahtmata heeringaid süüa. Mõni aasta tagasi soovitati kaitsevæes Peipsi tinte kasutada. Seda on püütud läbi viia. Mõnes diviisis on Peipsi tintide toitmiseks tarvitamine osaliselt võimalik olnud, mõnes mitte, sest peab arvestama, et Peipsi tinte on harjutud vähe sööma. Ja kui Peipsi tinte kaitsevæele anname, siis peame silmas pidama ka kaitsevæe arvamist, sest ei ole ükskõik, missugune meeolu meie riigikaitse organisatsioonis valitseb. See peab olema niisugune, mis tingib kindla riigikaitse ja rahulolu. (E. Pesur, stp: Ma ei kõnele Peipsi tindist.)

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Üheksas sooviavaldus puudutab väga tähtsat küsimust, nimelt meie randlaste ja kalurite tööküsimust. Sooviavaldus sel kujul, nagu komisjoni läbi läks, ei sisalda kõike seda, mis Riigikogu öelda tahaks. Selles on öeldud: „Riigikogu avaldab soovi, et vangide toitmiseks võimalikult tarvitataks heeringate asemele kodumaa kala.“ See ütleb liiga vähe. (K. Päts, põl: Ega Riigikogu ei saa kõike ette kirjutada.) Muidugi ei saa, aga kui selle küsimuse kohta võetakse sooviavaldus, siis tuleb ära märkida kõik, mis tahame. Kui vaatame selles mõttes rkl. Pesuri sooviavaldust, siis ei saa ükski Riigikogu liige vastu vaielda. Rkl. Pesuri sooviavaldus ütleb: „Riigikogu avaldab soovi, et Vabariigi Valitsus samme astuks kodumaa kalaturu paremaks korraldamiseks ja välisturgude laiendamiseks ning et riigitoidul olevatele inimestele antaks väliskalade asemel võimalikult kodumaa kalatoitu tingimusel, et toiduväärtus ei väheneks.“ On tarvilik, et riik sellele küsimusele tähelepanu pööraks, vaadates, missuguses seisukorras on Peipsi randlased. mereäärsed kodanikud. Peipsi ääres tehti õnnetu katse „Kesk-Kalaga“. See on nurjunud seepärast, et riik seda oma kontrolli alla ei võtnud. Noored inimesed, kes olid tulnud ajalehetöötuse laua tagant ja sinna tagasi läksid, need noored inimesed, kes ei olnud rohkem kalaga

tegemist teinud, kui suve ajal viidikaid püüdes, need inimesed viisid „Kesk-Kala“ niikaugele, et meie siin lisaelarve korras pidime miljoneid ja miljoneid välja andma, millega oleks siiski väga palju saanud teha kalaturu korraldamiseks. Vaadake, kuidas meil paremaid kalasorte turule toimetatakse! Seal nad seisavad lume ja vihma käes, ja kala, mis võib kauem seista, läheb ruttu hukka. Kes saab sellest kahju? Kahju saavad kalurid, ja kahju saab ka riik, sest see, mis läheb põllule, või ükskõik, kuhu see heidetakse, oleks kõlvanud toiduks. See on väärtuslik toit, mis hukka läheb halva turu korralduse läbi. Et siin kõik ettepanekud äpardunud, peaks riik või valitsus siiski selle küsimuse üles tõstma, kuidas kalaturgu korraldada sisemaal, ja peale selle, et ta leiaks ka turgu välismaal. „Kesk-Kala“ ajaloost teame, et välisturgu on Saksamaal meie haugidele, samuti on turg Poolas ja teistes riikides teatud kalasortidele, — neid on tarvis ainult korraldada. On tarvis korraldada kala edasitoimetamist ja luua sidemed. Siin saab ka Majanduse-ministeerium kaasa aidata. Nii on esimene osa sellest sooviavaldusest, nimelt kalaturu korraldamine välismaal, tingimata tarvilik randlaste huvides. Kui meie seda ütleme, ega siis valitsusele veel umbusaldust ei avalda. Ma arvan, härra Majanduseminister ei vaidle selle vastu. Lõpposa, kus soovi avaldatakse, et väliskalade asemele võimalikult rohkem kodumaa kala hakataks andma, on 9. sooviavalduse kordamine, ainult juurde on lisatud tingimus, et toidu väärtus ei väheneks. Meie asutustes, kus kalatoitu, nimelt heeringaid, antakse, on kindlaks määratud kalooriate arv. Kui aga asendame ühe toidu, mis rohkem rasvaaineid sisaldab, teiseaga, siis peame vaatama, et selle juures endist kalooriate arvu ei rikutaks. et toiduväärtus ei väheneks seeläbi, vaid inimesed ikkagi saavad... (Minister J. Hüneron: Ega selles ei ole hädaohtu!) Selles on küll hädaoht. (Minister J. Hüneron: Aga miks meie ülearse asia sisse võtame.) Kui see nii on, siis ei ole ülearse, kui selle üles võtame. Kui meil aga teisel alusel hakatakse andma, siis oleks see toidunormi rikkumine, ja seda vist Riigikogu ei taha. (K. Päts, põl: Heeringate asemele angeriaid.) Meil on sagedasti nii, et angeriaidki võiks anda heeringate asemele. Ma ütlen, üks osa angeriaid läheb meie kaluritel hukka sellepärast, et kalaturg on korraldamata, ja ei ole hoidu. Neid hoitakse korvides õlgedes, ja niikaua seisab angerjas värske, kui tal on elu sees, aga temagi visa elu ei kesta kaua.

Minu arvates on see sooviavaldus kõigiti praktiline ja otstarbekohane. Meie ei

tohiks sellele vastu vaielda, sest on varemgi kõneldud, et randlastele tuleb rohkem tähelepanu pöörata. Ma soovitan mitte eelarvamistega asja juurde tulla, vaid kaaluda asja sisuliselt.

Vaheaeg kl. 20.05 min. — kl. 20.30 min.

O. Gustavson (stp): Ainult paar märkust täienduseks sellele, millest kõneles rkl. Johanson. Käesolev sooviavaldus langeb kahte ossa. Ühelt poolt toonitatakse tarvidust kalaturu korraldamiseks ja teiselt poolt seda, et on vajalik heeringate asemele hakata tarvitama kodumaa kala.

Ma arvan, nii üks kui ka teine osa on sellised, mille vastu küll keegi vaielda ei saaks, olgu see paremalt või pahemalt tiivalt.

Tuleb meelde, kuidas möödunud aastal eelarve arutamisel I lugemisel tööerakonna ridades oldi väga kuri selle üle, kui vähe tolleaegne valitsus olevat arvestanud rannarahvast. Leiti, et see krediit, mis oli eelarves kalameestele ette nähtud, olevat häbemata väike. Seda krediiti oli tolleaegses eelarves esialgu ette nähtud 5 miljonit senti. Rahaasjanduse komisjon lisandas sellele oma poolt ligi 4 miljonit senti, nii et kogu kalameeste laenukrediit läinud aastal oli 9 miljonit senti. Võis eeldada, et tänavusel aastal, kus tööerakonnal on rohkem õelda, kui seda neil nende arvates Rei valitsuses oli, see krediidisumma suurem oleks pidanud olema. Kui ma tänavuse aasta eelarve lahti lõin, leidsin ma oma üllatuseks vaid ühe väikese kriipsukese. Kuidas seda kriipsukest tahetakse rannarahva kasuks jaotada, see on muidugi tööerakonna kodune asi. (M. Juhkam, töer: Aga kas siin härra Oina loogika kõlbab?) Küll nad kriipsude jagamisega hakkama saavad. Teie näete, muret kalameeste eest on jätkunud vaid sõnadeks, aga tegudes ei ole tööerakond erilist huvi osutanud kalameeste kaitseks. Kalamehed on laenust tänavu päris ilma jäetud.

Edasi, mis puutub kalaturu korraldusse, siis on siin teatud sammud juba varem astatud. Meie teame, et eelarvekomisjoni pealekäimisel on endistel aastatel pandud ametisse kalaasjanduse instruktorigid. Nad on korraldanud terve rea kursusi. Samuti teame, et läinud aastal eelarvekomisjonis on toonitatud, et Põllooministeerium on lubanud astuda samme selleks, et soetada kalahoiuruume linnadesse j.n.e. Õelda aga, et täitsa ükskõik on, kas meil kalaturgu korraldatakse või mitte, seda ei saa. Kõigile peaks olema selge, et kalaturu ja üldse kalapüügi korraldus on üks neist teist, milliseid härra aruandja soovitas otsida. Siin on tegemist

võrdlemisi suure uue sissetulekuallikaga, ja seepärast on lausa aru saamata see inimestus, mis paremalt tiivalt avaldati käesoleva sooviavalduse puhul.

Mis puutub selle sooviavalduse esimest osa, siis leian ma, et ei ole mingit kahtlust selles, et kalaturgu tuleb püüda korraldada paremini, kui see seni sündinud. Ja kui Riigikogu selle sooviavalduse tagasi lükkab, siis ütleb ta, et seda vaja teha ei ole.

See on üks järeldus. Teiseks ei saa jätta konstateerimata, et rkl. Soots'i arusaamise järgi tähendab karistust, kui heeringate asemel toita inimesi kodumaa kalaga, ja et seepärast seda võib käsitada ainult vangide suhtes. Võib tõesti olla, et härra Soots enda suhtes leiab, et heeringa asemele kodumaa kala söömine tundub karistusena. (J. Soots, põl: Kui mulle viidikaid ja tindikala antakse, siis küll.) Ma arvan aga, et suurem osa kodanikke rkl. Soots'i hirmu kodumaa kalade suhtes ei jaga. Härra Soots'ile on miskipärast viidikad kartuse peale ajanud. Ma ei leia, et sooviavalduses oleks öeldud, nagu tuleks tarvitada ainult viidikaid. Meie teame väga hästi, et meie kodumaal mitte ainult viidikaid ei püüta, vaid ka mitmesuguseid teisi kalu. Ja kui üks kalasort Teile, härra Soots, hirmu peale ajab, siis võite teisi süüa. (J. Soots'i, põl vahelhüüe.) Käesolev eelarve-osa ei keela ka angerjate tarvitamist, kui selleks võimalus, ja kui krediit seda lubab.

Arvestades peale muu seda, et meie sooviavaldusse ümberredigeeritud kujul tingimus võetud, et kodumaa kaladega toidetavate kodanikkude toitlus selle all ei kannataks, peaks olema väga raske tõsta käsi selle sooviavalduse vastu. Arvan, kui tahetakse üht väikestki kõrvalteed leida tekkinud majanduslikust ummikust pääsemiseks, siis on see samm tervitatav, aga mitte taunitav. (J. Soots, põl: Kõigepealt võetagu vastu sooviavaldus, et Riigikogu liikmed hakkaksid kodumaa kala sööma. — B. Eilman, stp: Aga kui einelauas pakutakse kalatoitu, siis ei sööda. — J. Soots, põl: Miks Teie siis ei söö?)

Juhataja: Rkl. Eilman ja rkl. Soots, palun rahu!

M. Laarmann (põl): Minu arusaamise järgi peaksid sooviavaldused selgel kujul väljendama sooviavaldajate tahet, siis saab neid vastu võtta. Kui need on redigeeritud segaselt, ja kui meie need säärasel kujul vastu võtame, siis võib tekkida ka pärast segadusi. Rkl. Pesuri sooviavaldus, mille ta esitas eelarve-komisjonile, ei leidnud tarvilikku poolehoidu

kõigepealt selles mõttes, et see ei olnud selgesti redigeeritud. Seal parandati seda, ja ta jäi sel kujul üles, nagu sooviavaldus nr. 9 praegu on. Nimelt see on vastu võetud järgmisel kujul: „Riigikogu avaldab soovi, et vangide toitmiseks võimalikult tarvitataks heeringate asemele kodumaa kala.“ Sel kujul on see vastuvõetav.

Juba komisjonis näidati härra Pesurile, kui ta põhjendama tuli, et sellepärast on sooviavaldus tarvilik, et kaitsevæes antakse sõduritele halbu heeringaid, et see väide paika ei pea. Nüüd lükkas härra Kaitseminister selle väite uuesti ümber. Vahest võib ju tõesti juhtuda, et üks osa kaupa halvem on, kui teine osa, aga üldiselt öelda, et alati alaväärtuslikku kaupa sõduritele antakse, seda ei saa tõeks võtta. See peab küll iseäralik otsimine olema, et sõduritele alati halba kaupa saada, kui tööpoolest püsima jääb härra Pesuri väide, et just sõduritele otsitakse halba kaupa. Aga siis võime ju vihma käest räästa alla sattuda, sest kodumaa kaupa võib samuti halba osta, kas halbu tinte, räimeid või muud kala. Selles mõttes ei saa härra Pesuri väidetega leppida.

Mis puutub härra Pesuri poolt esitatud sooviavaldusse, siis on sellel kaks poolt. Esimese poole vastu ei saa midagi öelda, seal on, et Riigikogu avaldaks soovi, et enam tarvitataks kodumaa kala, mis oleks väga soovitatav. Kui aga sooviavalduses edasi öeldakse, „et valitsus samme astuks välisturgude laiendamiseks“, siis ei ole sel lausel mingisugust mõtet. (Pahemalt poolt: Parandatakse.) Kui parandatakse, siis on see teine asi, aga niisugusel kujul sooviavaldus vastu võtta, nagu siin esitatud, siis peaks küll unenägudeseletaja juures olema, et sellest aru saada. Nüüd võttis härra Johanson selle seletamise endale ja ütles, mida rkl. Pesur tahtis öelda. Meie saame ikkagi sellest aru, mis öeldud ja mis kirjas olemas, aga mitte sellest, mis öelda tehtakse või mõeldakse.

Sooviavalduse teises pooles on öeldud: „Riigikogu avaldab soovi, et riigi toidul olevatele inimestele“ ... kes siis riigi toitmisel on? Riigi toita on sõdurid, vangid, hullumajas olevad inimesed ja kodudes olevad lapsed on ka riigi toita. Öeldakse, et riigi toitmisel olevatele inimestele ei antaks väliskalu. Missugused need väliskalad on, kas need, mis välisturgudele sisse toodud? Heeringas on väliskala, kuid meil süüakse ka muud väliskala. Siis öeldakse edasi „antaks kodumaa kalade toitu“. Mina olen püüdnud vihmaussiga kalu, see on üks kalade toit. Aga ega siis saa seda võtta sooviavaldusse, et väliskalade asemel antaks inimestele kalade toitu. Kui seda sooviavaldust lugeda, siis

näeme, et üks lause lükkab teise ümber, ja mina ütlen, et niisugusel kujul seda sooviavaldust vastu võtta küll ei saa.

J. F u k s (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Pesuri ettepanek oli ka rahaasjanduse komisjonis arutamisel, ja mina arvasin, et härra Pesurile vist sai seal küllalt selgeks tehtud, et sihilikult alaväärtusliku kalatoiduga kaitseväes ega kasulik toidetud ei ole.

Et aga härra Pesur selle küsimuse Riigikogus uuesti üles tõstis, siis paistab, et see asi temale selge ei ole, ja tarvis on veel seda seletada. Alamkomisjonis olen mina 4 aastat töötanud Kaitseministeeriumi eelarve alal ja mäletan, et igal aastal on alamkomisjon võtnud vaevaks vaadata, kuidas sõdurite toitlus on. Ei ole küll kaugel saadud käia kui Tallinna garnisonis, ja tänavu aasta, kui meie käisime, oli ka sotsialistide esindaja juures, ja leidisime, et sõdurite toitlus on hea. (E. P e s u r, stp: Kas siis heeringad ka laual olid?) Meie ei saa sinna minna siis, kui just heeringad laual on, ega üldse ainult heeringatega toitmist vaadata, vaid komisjoni asi on vaadata, kuidas üldse sõdurite toitlus on korraldatud. (B. E i l m a n, stp: Kas ette ka teatati, et komisjon tuleb?) Ma ei usu seda, et see etteteatamine midagi aitaks, sest sõduritel on oma kindlad toidunormid ja toidutabelid, ja seal ei aita etteteatamine midagi. Kahjuks ei saanud komisjon mitmes kohas käia, kuid peab ütleva, et sõdurite toitlust on katsutud mitmekesiseks teha, et sõdurid selle 50 senti juures, mis neile päevaseks toidukuluku määratud, nuriseda ei saaks.

Mis puutub aga nüüd kalaasjandusse, see on, et heeringate asemele kodumaa kala anda, siis on ka selge, et see sooviavaldus on tõesti segane. Võibolla, kui rkl. Pesur selle ettepaneku teisiti redigeeriks, siis ehk saaks selle vastu võtta. Minul ega vist ka Riigikogul pole midagi selle vastu, ka on sinnapoole püütud Riigikogu endiste sooviavalduste põhjal, et osta kaitseväle kodumaalt põllupidajailt vilja, kodumaa vabrikute saadusi, ja keegi ei ole selle vastu, kui kodumaa kalaga toidetakse sõdureid. Kuid härra Johanson tõstis komisjonis küsimuse üles, et kui sõduritele silku ja kilu hakatakse heeringa asemele andma, siis tuleks rasvaaineid rohkem anda, et kalooriate arv ei väheneks. Peab ütleva, et ainult see ei aita kalaturu paremaks korraldamiseks. Ma usun, et valitsus on rõhku pannud sellele küsimusele ja on teinud, mis ta suutnud teha, ilma selle sooviavalduseta.

L. J o h a n s o n (stp): See sooviavaldus ei ole sugugi nii segane, nagu seda on

siin püütud teha. (O. G u s t a v s o n, stp: Sinul on teistsorti prillid.) Siin räägitakse kalaturust sise- ja välismaal — tähendab muud turgu ei ole kõne alla võetud.

Mis puutub kalatoidusse, siis ma söön kalatoitu, püüan kala, aga ei ole ilmaski kalatoidu all mõelnud kala toitu — vihmausse. Näiteks võtame taimetoidu. (P a r e m a l t p o o l t: Superfosfaat.) Ei ole superfosfaat. (E. J o o n a s, stp: Kui kaks sõna, siis on superfosfaat, kui üks sõna, siis ei ole.) Taimetoidu all mõistame neid rooge, mis taimetest valmistatakse. Minu arvates tuleb härra Laarman'i arusaamist seega seletada, et temal on vähe tegemist koduse majapidamisega, ta on veeretanud kõik oma armsale abikaasale ja seepärast ei tunne ta kokaraamatut, ja ma soovitan talle kõigepealt läbi lugeda kokaraamatu, kui ta tahab vahet teha selle toidu vahel, mida sööb kala, ja toidu vahel, mida sööb inimene kalalihast, peaks veel kalapüüdmist teoreetiliselt ja praktiliselt tundma õppima, siis jääks ära see unenägude seletamine, ja ma usun, et härra Laarman võiks Gustavson'iga hästi läbi saada. (P a h e m a l t p o o l t: Ta on Mulgimaa mees.)

Aruandja A. A n d e r k o p p (lõp sõna): 9. sooviavaldus on seotud rkl. Pesuri sooviavaldusega. Esimene osa rkl. Pesuri sooviavalduses selle parandusega, mis tehtud, on niisugune, mille vastu vaielda ei saa. Teises osas on rkl. Pesuri sooviavaldus enam-vähem segane. Kaitseministri poolt on juba selle kohta arvamist avaldatud, et võibolla seega kästakse kaitseväle otsekohe kodumaa kalatoitu võtta, missugune asjaolu praegu raske läbi viia. Et arusaamatusi ära hoida, mis tekkida võiksid, tuleks see ettepanek lahus hääletada. Esimene osa oleks vastuvõetav, kuid teise osa juures võib kahelda.

L. J o h a n s o n (stp, korra kohta): Teen ettepaneku, hääletada rkl. Pesuri sooviavaldus lahus, alates sõnast „ning“.

J u h a t a j a: Panen hääletamisele rkl. Pesuri sooviavalduse esimese osa, mis rkl. Pesuri parandusega järgmine: „Riigikogu avaldab soovi, et Vabariigi Valitsus samme astuks kodumaa kalaturu paremaks korraldamiseks ja välis-kalaturgude laiendamiseks.“ (H ä ä l e t a t a k s e.) Rkl. Pesuri sooviavalduse esimene osa on vastu võetud.

E. Pesuri sooviavalduse teine osa lükatakse tagasi.

9. sooviavaldus lükatakse tagasi 25 häälega 20 hääle pooltolemisel.

(Minister J. Hünerson: Läks vett vedama! — Pahemalt poolt: Vihmaussid.)

Sooviavaldused 10—12 võetakse vastu.

(M. Mihkelson'i sooviavaldus.)

Aruandja A. Anderkopp: Mina arvan, et Riigikogu ei või seda vastu võtta, sest siis jõutakse sellekohasest seaduseelnõust ette, mis esitatud Riigikogule ja mis veel otsustatud ei ole. Sooviavaldusega ei saa Riigikogus otsustada seaduseelnõu saatust, ja sellepärast mina

arvan, et rkl. Mihkelson teeks paremini, kui ta jätaks selle küsimuse seaduse hooleks, mis praegu vastavas komisjonis päevakorral, ning ma leian, et neil motiividel ei või hakata sooviavalduse korras küsimusi ette otsustama. Toompeal on need küsimused, kui valitsuses nii ka vastavas komisjonis, kaalumisel ja seda tehakse seal põhjalikult.

M. Mihkelson'i sooviavaldus lükatakse tagasi 33 häälega 18 hääle pooltolemisel.

Juhataja: Päevakord on läbi. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 21.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhatajad (allkirjad).

